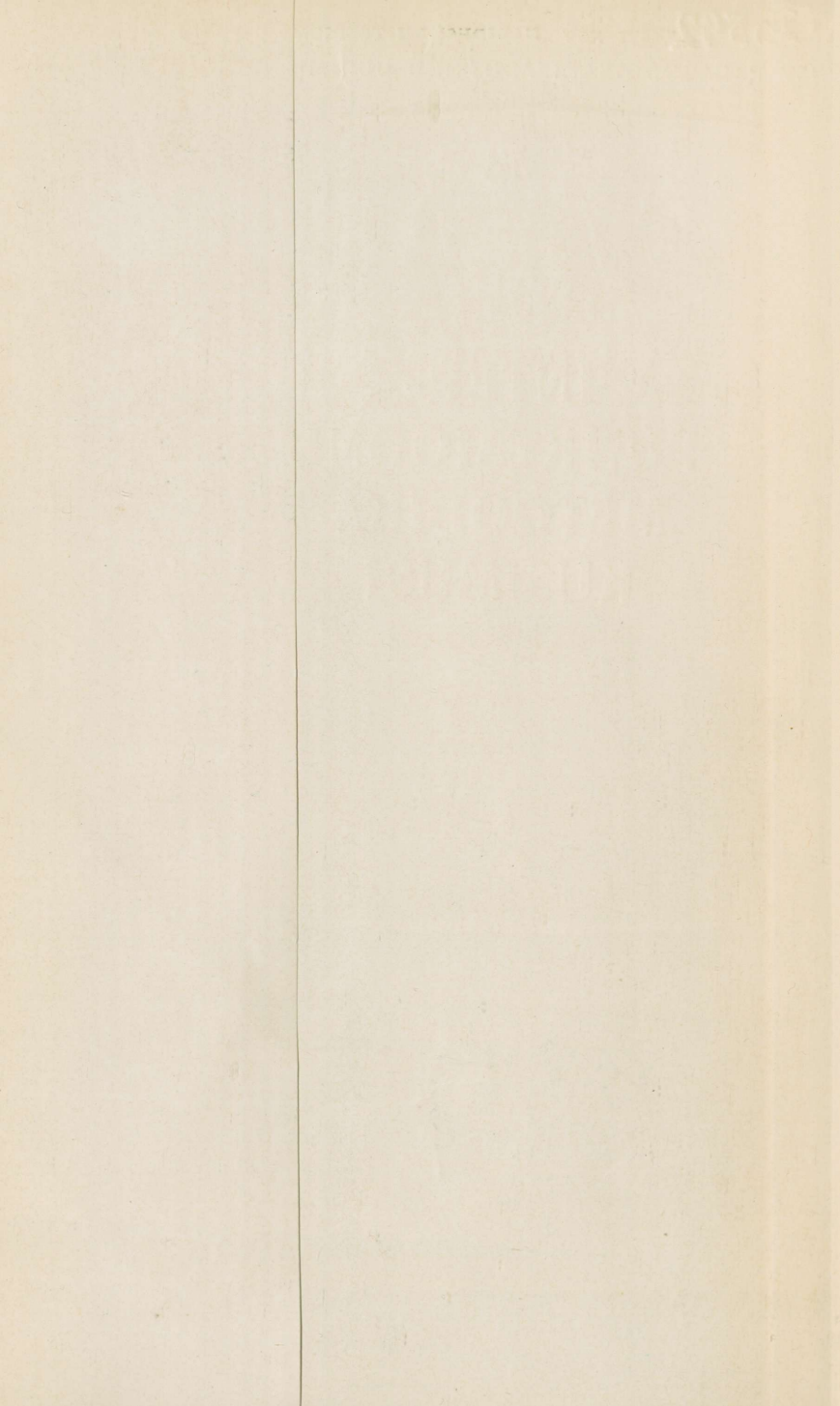

13

INTER-
PUNKTSIOONI
METOODIKA
KÜSIMUSI

A-23592

EESTI NSV HARIDUSMINISTEERIUM

ENSV PEDAGOOGIKA TEADUSLIKU UURIMISE INSTITUUT

INTERPUNKTSIOONI
METOODIKA
KÜSIMUSI

TALLINN 1963

INTERPUNKTSIOONI METOODIKA KÜSIMUSI

Koostanud
J. VALGMA

Tolmetaja K. Leht

Kirjastatakse Eesti NSV Pedagoogika Teadusliku Uurimise
Instituudi Õpetatud Nõukogu otsusel.

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu
60559

I. KUIDAS SENI ON INTERPUNKTSIOONI ÕPETATUD

Interpunktsooni käsitlemisel on tänini lähtunud süntaktiliste konstruktsioonide tundmaõppimisest. Nii on lause lõpumärgi õpetamiseks vaadeldud lausete liike nende funktsiooni järgi; ütte, samuti lisandi eraldamiseks komaga õpiti tundma neid sürtaktilisi mõisteid; kirjavahemärkide tarvitamiseks koondlauses tutvuti korduvate liikmete olemusega jne. See on loomulik ja õige. Erandiks ses suhtes on liitlause interpunktsioon. Me oleme kogunud, mis raskused on vanemate klasside õpilastel rind- ja põimlausete, kiil- ja kõrvallausete, rind- ja koondlausete eraldamisel, rääkimata VII klassist. Kui siin kirjavahemärkide panemisel lähtuda lausete liigist, mille õppimisele kulub pealegi palju aega, siis jääb liitlause interpunktsioon ebaselgeks, sest tuleb opereerida nii paljude mõistete ja elementidega, et need tahes-tahtmata segi lähevad ja kirjavahemärkide tarvitamise reeglite rakendamine küsitavaks muutub.¹

Kuid seda teed on meie metoodikas seni käidud ja näiteks vene keele õpetamise metoodikas käiakse veel praegugi.² Alles viimasel ajal on meil teine suund võetud.

Ka harjutustikes kasutati sedasama menetlust: nähtuste äratundmine ja nimetamine ning seejärel kirjavahemärkide panemine. Harjutusi oli eriti liitlause osas mõnikord vähevõitu. Pealegi tuli kõik laused õpikust vihikusse ümber kirjutada, sageli kogu lause selleks, et üht koma panna.

Kurtmist õpilaste viletsa interpunktsioonioskuse üle on palju: kui keegi sõna võtab õpilaste kirjavigade kohta, siis

¹ Nimetatud seigale on küll juba 25 aastat tagasi tähelepanu juhitud, kuid metoodikud ja õpikute autorid pole seda seni arvestanud. Vt. N. Rimmel, Koma liitlauses, «Eesti Kool», 1938, nr. 6, lk. 396—402.

² Vt. Н. С. Поздняков, Методика преподавания русского языка. Москва, 1955.

ei jäta ta nimetamata arvukaid kirjavahemärgivigu. See algas juba üle 40 aasta tagasi¹ ja kestab tänapäevani. Kuigi eri autorid ei too otseselt arvulisi andmeid, esitatakse näiteid interpunktsioonivigade kohta, mis öeldakse ka keskkooli lõpetajate töödes olevat kõige sagedasemad (G. Laugaste, E. Vääri, H. Rätsep, E. Janno).² Kuid mitte ainult eesti keele, vaid ka teiste ainete töödes on kirjavahemärgivigadel lõviosa, nagu näitavad viimased uurimused (A. Tiki).³

Sellest nähtub, et eesti keele kursuse kõnealuse osa õpetamisega tõepoolest kõik korras ei ole.

Enne kui hakata uusi teid otsima, peame ligemalt vaatlema, kuidas interpunktsioonivead jaotuvad ja millised neist kõige sagedamini esinevad. Vigade analüüs ja eritlemine annab lähtekohad õpetamise tulemusrikkamaks korraldamiseks, uute meetodiliste lahenduste väljatöötamiseks.

II. INTERPUNKTSIOONIVEAD

Interpunktsioonivigu pole õpilaste töödes ainult rohkesti, vaid kõige rohkem.⁴ Olemasolevate statistiliste andmete alusel, millest käesolevas töös lähtutakse, võib seda põhjendatult väita. Ühtlasi on need vead kõige püsivamad: alates V klassist esinevad nad ühtlase protsendina kuni keskkooli lõpuklassideni, kuna muud vead kaovad või asenduvad teistega vastavalt keeleõpetuse uute teemade käsitlemisele.

Vastuvõetava meetodika leidmiseks grammatika käsitlemisel korraldati õpilaste vigade uurimisi kirjatööde ana-

¹ Vt. A. Öunapuu, Emakeele õpetamisest ja grammatikast meil. «Kasvatus» 1922, nr. 3.

² Vt. G. Laugaste, Üliõpilaskandidaatide keelelisest tasemest. «Nõukogude Kool» 1950, nr. 5.

E. Vääri, Mõtteid ülikooli sisseastujate kirjandeid lugedes. «Nõukogude Õpetaja» 1957, nr. 7.

A. Rätsep, Kitsaskohti ülikooli astujate mõtlemises ja keeles. «Keel ja Kirjandus» 1960, nr. 11.

E. Janno, See kohustab. «Nõukogude Kool» 1960, nr. 12.

³ Vt. A. Tiki, Vihikute nõuetekohane vormistamine ja eesti keelelase õpilaste vihikuis. «Nõukogude Kool» 1961, nr. 12.

⁴ Sedasama on märgitud ka vene keele kohta.

Vt. A. Ф. Ломизов, Методика пунктуации в связи с изучением синтаксиса. Москва, 1959, стр. 4.

lüüsimise ja eksperimendi abil. Üldse on vaatlusel olnud kirjatöodes vigu järgmiselt:

Liik	1957. a.		1959. a.	
	Vigade arv	%	Vigade arv	%
1. Häälikutte ortograafia	3 200	21,1	1 320	15,1
2. Sõnade poolitamine	190	1,3	105	1,2
3. Suure ja väikese algustähe tarvitamine	1 150	7,6	250	2,9
4. Sõnade kokku- ja lahkukirjutamine	3 512	23,2	1 631	18,7
5. Kirjavahemärkide tarvitamine	5 425	33,8	3 753	43,0
6. Morfoloogia ja murdevead	750	4,9	975	11,2
7. Kongruents	180	1,2	225	2,6
8. Reksioon	195	1,3	275	3,2
9. Tuletusõpetus	15	0,1	20	0,2
10. Hooletusvead	550	3,6	175	2,1
Kokku:	15 167	100	8 729	100

Esitatud tabel näitab interpunktsioonivigade erikaalu muude vigade suhtes. Selle kõrval on tarvis mõistagi lähemalt eritleda interpunktsioonivigu endid. Paljude aastate jooksul kogunenud tähelepanekud ja vaatlused viisid käesoleva töö autori vaadeldavaid eksimusi põhjustavate asjaolude suhtes järgmistele järeldustele.

Kui me kõneleme interpunktsioonivigade rohkusest õpilaste kirjatöodes, siis mõtleme eeskätt k o m a v i g u. Nendest kõige arvukamad on kõrvallause eraldamata jätmine ja ülearune koma. Säärased eksimused on tingitud järgnevaist asjaoludest:

1) pea- ja kõrvallause piir ei ole õpilastel selge, mis omakorda on tingitud lause olemuse mittetajumisest;

2) paus ja koma ei lange alati ühte;

3) ei teata või ei arvestata reeglit pea- ja kõrvallause eraldamise kohta;

4) kõige sagedamini esinev lauseliik on põimlause, sellepärast on palju vigu just sel alal.

Mainitud eksimusi on kirjandites ja ümberjutustustes märgatavalt rohkem kui etteütlustes, ning seda arusaadavalt põhjustel: etteütluse dikteerimisel annab õpetaja hääldamine õpilastele interpunktsioonis orienteerumiseks teatud toe, kuna kirjandi kirjutamisel tuleb lause koosseisu tunnetada ilma mingi välise intonatsioonilise äbita, mis on palju raskem.

Siit järeldus: kirjavahemärkide valdava enamiku õpetamine ei valmista mingisuguseid ras-kusi ja siin me ei tarvitse otsida uusi teid. Probleemiks on koma tarvitamine, eriti liitlauses, ja ülearune koma. Nagu sellekohased andmed näitavad, annavad koma puudumine põimlauses ja ülearune koma ca 70% kõigist komavigadest.

Kui need vead sellest tekivad, et õpilased ei tunne lause olemust ja lausete vahepiiri, peab metoodika sellest pahe-kohast jagusaamiseks vastavad käsitlusvõtted välja töö-tama. Mis suunas see töö peaks kulgema?

Kõigepealt on tarvis teravdada lause mõistet predi-ka a d i esiletõstmise teel. Peatähelepanu juhitakse mitte liitlause tüüpidele, vaid osalausete vahepiirile, millest tu-lebki koma tarvitamisel lähtuda. On tarvis teha rohkem harjutusi osalausete äratundmiseks, eriti nende hõlmava asetuse puhul. Kirjavahemärkide tarvitamise harjutused ei tohi olla meh a a n i l i s e d, vaid nendega peab kaas-nema a n a l ü ü s. Harjutusi peab olema palju, nende täit-mine hõlpus ja huvitav.

Kas need oletused on õiged? Kas nende mõtete rakenda-mine annab paremaid tulemusi?

III. EKSPERIMENT

Vastuse leidmiseks neile ja teistele interpunktsiooni õpe-tamise metoodika küsimustele korraldas Pedagoogika Tea-dusliku Uurimise Instituudi eesti keele, kirjanduse ja aja-loo sektor 1960. a. VII klassis eksperimendi töövihikuga. Selles rakendati rida tegureid, millest oletati, et need peak-sid kirjavahemärkide tarvitamise õpetamisel soodsalt mõjuma. Need olid:

a) teemade ja reeglite arvu vähendamine miinimumini; mõnede teemade väljajätmine, mis seniste kogemuste põh-jal selles kooliastmes liiga raskeks osutusid (kiitlause, põimlause ja rindlause mõiste, rinnastavad sidesõnad);

b) öeldise kui lause kriteeriumi senisest suurem rõhu-tamine, eriti liitlause puhul;

c) kirjavahemärkide, eeskätt koma tarvitamise põh-jen d a m i n e, seega teadlikkuse momendi rõhutamine ja juhuslikkuse vältimine;

d) harjutuste hulga suurendamine; nende mitmekesisista-mine ja võistlusmomendi sissetoomine.

Oleks muidugi parem olnud üksikute elementide mõju eraldi proovida, kuid küsimuse keerukuse tõttu polnud see võimalik.

Lähteseisu kindlaksmääramiseks tehti diagnoostöö nii katse- kui kontrollklassides (kokku ca 1000 õpilast). Õpilastel tuli antud tekstis (kõrvu istuvaile õpilastele anti eri variandid) panna puuduvad kirjavahemärgid. Töö kestus oli 20 minutit. Tekstid olid järgmised:

Kontrolltöö VII klassile.

I A.

Panc kirjavahemärgid.

1. Ööl vastu 25 okt 1917 a kuulutas kahurite mürin Aurora pardalt uue ajastu algust 2. Juhan Laanesoo eesrindlik treial tegi tootmisnõupidamisel rea kasulikke ettepanekuid 3. Nagu selgus oli ta selle kohta palju lugenud 4. Jälle on käes aeg mil tuleb hakata kooliteed käima 5. Pärast kojusaabumist tundis Einar end nii värskena nagu oleks ta kümmeaastat noorenenud 6. Kas sul on kahju et sa ettekanded ei näinud küsis Andu 7. Uue Elu kolhoosi põllud üles kündnud sõitsid traktoristid naaberkolhoosi abistama 8. Mõõda treppi läheb lennukisse palju reisijaid ohvitseri ja sõdureid kolhoosnikuid ja töölisi õpetajaid ja arste 9. Koolis õpime teadmisi õpime töötama ja käituma õpime seda mida meil kogu elus vaja läheb 10. Ta hääletoonis peegeldus nii pahameel kui ka austus õe vastu 11. Vaevalt tervenunud läks Peet ven-naskalmistule. 12. Kirjuta mulle kohe ütles Tiit kui Kiievisse jõuad 13. Mari oli hoogsam südamlikum kuid ka asjalikum ja praktilisem kui Miina 14. Kui olin kirjutamisest väsinud hakkasin lugema. 15. Eesti rahva muinaskangelane Kalevipoeg oli tohtu jõuga.

16. Klassi astus õpetaja gloobus käes ja vihikupakk kaenlas 17. Toomas ei olnud enam üksinda tal oli juba seltsimehi 18. Neiu laulis vaik-selt Laula laula suukene liigu linnu keelekene mõlgu marja meelekene ilutse südamekene 19. Kuigi sel teose tegelasel keda arutlesime on palju halbu külgi leidub tal ka rohkesti häid omadusi 20. Pöördunud Peter-buri tagasi armub Onegin Tatjanasse kes on nüüd juba vürstinna 21. Meil pole kunst tegelikkusest irdunud vaid vastupidi leiab selles oma inspiratsiooni allika 22. Sel ööl kui nad olid stepi jõudnud puhkes lumetorm 23. Kõik kes kohal on rühmavad tööd teha nii et higi voo-lab igast poorist kuid kellelgi pole aega hinge tõmmata 24. Raamatud ajakirjad ajalehed kõik olid korralikult riulil 25. Tarkusesalv ei saa kunagi täis ega aja üle 26. Tänu meie nobedatele-kätele olid varsti kõik kolhoosi tööd korras 27. Kull lendas teisel pool jõge ning hoidis pardi-poega küünte vahel 28. Raamatud Kahe ookeani saladus Saladuslik saar ja Pantrikuru vangid on väga haarava ja huvitava sisuga 29. Kuigi Tatjana oli mõisniku tütar ei pidanud ta end külalastest paremaks 30. Tema luuletusi leitakse dekabristide kodudest käsitsi ümberkirjutatult 31. Nagu igal kevadel pärast õppeaasta lõppu nõnda läksime ka mõo-dunud kevadel kohe tööle

I B.

Pane kirjavahemärgid.

1. Endine kapten Tiit Kondor kõneleb napolisõnaliselt käsutavalt ähvardavalt 2. Kolhoos Vaprus Rakvere rajooni parim põllumajanduslik artell täitis riiklikud müügikohustused ennetähtaegselt 3. Kirjanik elas kord kodumaal kord välismaal 4. Noor pikakasvuline poiss teatas meile et grupp moskvalasi on Eestisse saabunud 5. Eile 9 oktoobril kohtus E. Krusten romaani Noorte südamed autor Elva kirjandushuvilistega 6. Lydia Koidula sündis Pärnumaal 12 dets 1843 a 7. Õpilased seadsid üles vitriini kirjanike portreedega samuti mõned illustratsioonid autorite biograafia ja teoste sisu kohta 8. Kõneleja ütles Oma kirgliku ja mäsava südamega tahab ta tegutseda ühiskonda ümber ehitada 9. Haige ei suutnud lõpetada tema hing jäi sõna otseses mõttes kinni 10. Jäänud üksinda sean kõigepealt lõkke korda siis toon täiendavalt kuivi oksid 11. Tammemägi võitles väsimusega viimaste päevade rabelused ja magamata ööd andsid end tunda 12. Kes viiekümne aasta eest külasse juhtus nägi seal teistsugust elu kui praegu 13. Koer läks erksalt minu ees mina hirmunult tema järel 14. Mida Vahur tegemata jättis seda tegi pojapoeg 15. Siis tõusis tuli mis enam ei kustunud

16. E Vilde looming jaguneb kolme pealiiki romaanid lühijutud ja näidendid 17. Meie heeringalaevad mis hommikul lahkusid Tallinna sadamast jõudsid lõunaks Soome lahe kaudu avamererele 18. Kui Aljoša kõõki tuli nägi ta kokkusulanud samovari 19. Ema seisis eemal nuttev Maret kätel 20. Kevad ongi juba saabunud lausus vanake 21. Vähk pahandas Vanamees kas sa mind ei näe kas su silmad on seljataga 22. Lõpuks olid nii suusad kui ka kepid kohal 23. Mart jõudis koju läks tuppa ega lausunud sõnagi 24. Õpilased õpetajad teenistujad kõik võtsid maidemonstratsioonist osa 25. Ema anna andeks palus Peeter see juhtumul kogemata 26. Spordiühingul Kalev on palju liikmeid 27. Ma ruttasin kaldale riietusin ja lippasin ruttu kodu poole 28. Hommikul kui olime puhanud panime riidesse sõime puhastasime lõkkeplatsi siis asusime teele 29. Metsas kus meie auto peatus õitsesid juba toomingad 30. Varakevadel kui lumi oli sulanud hakati spordiväljakut kor-
rastama

Kummaski töös on umbes 100 eksimisvõimalust (kui lause lõpumärgid kaasa arvata). Vigu esines kõigis vaatlusalustes klassides kaskmiselt 11,5 õpilase kohta, katseklassides eraldi oli vigade keskmine 12,3. Katseklasside nõrgem tase lähteseisus võib veelgi rohkem tõestada kasutatud tööviisi efektiivsust.

Kõige rohkem vigu esines siingi koma tarvitamisel, ja nimelt 68% kõigist juhtudest. Suurima eksimuste arvu andis ülearune koma (24% vigadest), millele järgnes koma puudumine põimlauses (21%), eriti hõlmava asetuse puhul.

Töövihikuga¹ töötati 32 tundi; sama aja jooksul kasutasid kontrollklassid õpikut².

Pärast seda tehti nii katse- kui ka kontrollklassides raskuselt (s. t. eksamivõimaluste arvult) diagnoostööga umbkaudu võrdne kontrolltöö. Aega anti tööks 20 min. Alljärgnevas on esitatud töö tekstid kahes variandis (kõrvuti istuvaile õpilastele anti eri tekstid).

Kontrolltöö VII klassile.

II A.

Pane kirjavahemärgid.

1. Aastal 1871 kavatses C R Jakobson hakata Tallinnas ajalehte välja andma kuid oodatud luba jäi tulemata 2. Tema sooviks oli saada pedagoogiks nagu seda olid isa ja vanaisa 3. Ants avaldas kindlat veendumust et saabuv revolutsioon vabastab ta sõbrad vangist 4. Olin väga rõõmus kui kuulsin et sa lõpetasid kooli 5. Pärast lõunat läksid mehed laiali töö oli sedakorda valmis 6. Kass lähenes laua alt selg küürus ja saba püsti 7. Teisel päeval tõusin vara pesin söin ja hakkasin elektrirongi peatuskohta minema 8. August Jakobson tuntumaid eesti kirjanikke on pärit Pärnust 9. ELKNU üleskutse abistada ühismajandeid viljakoristustöödel leidis õppiva noorsoo hulgas elavat vastukaja 10. Tähendatud kohal ei näinud ta muud kui lukutaolist vigurit 11. Ta läks lakka viskus heintele ning uinus 12. Sina poiss ütles isa ära lõõ kohkuma 13. Rändurid kes kaldal seisid nägid kuidas keset järve kerkis suur mull mis äkki lõhkes 14. Kui see oli tehtud jäid poisid ootama millal kuldnokad nende lemmikud puuri elama asuvad 15. Inimesed on muutunud tööriistadeks nagu need kaks kokkuseotud puud nende käes

16. Mikk istub lagunenu ahju ees must tall süles ja vaatab leekidesse 17. Ta ei märganudki kui päike peitu puges ja suured mustad pilved katsid taeva 18. Vana kalamees kes kaldal istus jutustas meile et forelle on hea püüda seal kus vesi kiiresti voolab 19. Pane müts pähe ütles vend päike paistab liiga palavalt ja võib tekitada päikesepiste 20. Inimesed käisid tema juurest läbi kuid keegi ei vaadanud ta poole 21. See klass on võrdlemisi silmapaistmatu nagu neid leidub igas koolis 22. Võtnud istet jutustas Peeter lühidalt oma kavatsusest kolhoosi elama asuda 23. Ja sina Ants ei taha enam mu sõber olla 24. Esimees sõltis kursustele ja määras oma asetäitjaks sm Kuusiku meie kolhoosi parima brigadiri kes pidi ka kevadised külvitööd ette valmistama 25. Kõige vanem poiss kes võis olla kümneaastane ligines müürile ja tegi näo nagu tahaks ta sinna peale ronida 26. Meie klassi organisaaator Mai Raudsik astus Kommunistlikku Noorsooühingusse 27. Meid oli neli sisset poissi Aadu Kalev Mikk ja mina 28. Edu kolhoosi esimees sm Kalam sõitis põllule külvitööd jälgima 29. Ühel päeval kui isa ja ema lakka heinu vedasid olid lapsed ka lakas 30. Arno hoiatas Ära mine Teele kukud vette

¹ Kirjavahemärgid. Katsetöövihik VII klassile. Koostanud J. Valgma. Tallinn, 1960.

² J. Valgma, Eesti keele õpik VII klassile. Tallinn, 1959.

Kontrolltöö VII klassile.

II B.

Pane kirjavahemärgid.

1. Ma tänan teid seltsimehed kui sõpru kui nõukogude inimesi kui tublisid kaevureid lõpetas direktor oma tervituskõne 2. Mängud vestlused raamatute lugemine see kõik oli pioneeridele heaks ajaviiteks 3. Poiss maalis terved päevad tal ei olnud aega söömagi minna 4. Seda pole kogu riigis isegi tervel maakeral mitte 5. Peeter Kask minu lähim naaber on mind palju abistanud 6. Väljas oli juba hämarik kui läksime sõbratariga jaanitulele 7. Maja piirjooned olid niisama ähmased nagu üldse kogu ümbrus 8. Jaanuse vanaisa Vahur oli olnud Tallinna piiskopi ori 9. Võis arvata nagu põgenetaks mingi hirmsa hädaohu eest 10. Millest me teiega siis kõneleme küsis direktor 11. See ei olnud enam õnnetu juhtum ega ka üksik kuritegu vaid söda ja mäss 12. Puhunud natuke otsis ta üles naelad mis hoidsid aknaraami kinni 13. Klassiorganisator päris meilt Kas te kavatsete sõita meiega koos või on teil ette nähtud mõni töö 14. Sepa talu oli hämar nagu selleaegsed talutared kunagi 15. Ikka edasi minnes jõuti jõeäärsesse metsasalusse kuhu eelmine rühm oli ehitanud toreid okstest telgi

16. Midagi vilkus rannas ja oli näha et mindi paadisilla poole 17. Rahvaluule lühivormideks on mõistatused vanasõnad ja kõnekäänud 18. Kuulatasin kuidas rähn toksis puu otsas ja otsis endale toitu 19. Hobune härg inimese kõik olid balti junkru silmsi üks ja seesama 20. Korruga näitas veel kuu oma kahvatut palet ja kadus jälle nagu kardaks ta vaadata merd 21. Siin tuleb teha kõike uksi aknaid lagesid põrandaid 22. Uut maja projekteeris noor nõukogude insener kes oli õppinud Riias 23. Onu kes meid külastas laulupeo ajal elab looduslikult kaunis kohas Rõuges 24. Väike tüdruk kes heinamaalt tuli läks joostes tuppa suur lillekimp peos 25. Kui Kalevipoeg oli üles tõusnud otsis ta kaua oma mõõka 26. Tammed mis ta poisikesena istutas olid juba suureks kasvanud 27. Mees ootab kuni talle järele jõutakse 28. Kui algas suvevaheaeg hakkasime käima kooli katseaias 29. Toots karjus hirmsa häälega Edasi Kentuki poisid 30. Küllalt supelnud tuli ta kaldale ja hakkas riietuma 31. Tehases Sirp ja Vasar meie eesrindlikus käitises toimus reedel 25 apr tootmisnõupidamine 32. Tagakamber mida peaaegu üldse ei kasutatud oli külm ja niiske

Kontrolltööst võtsid osa järgmised

a) katseklassid (sulgudes õpilaste arv):

Nõo kk.¹ (21), Saku k. (20), Kihlepa k. (15), Vaimõisa k. (14), Lahmuise k. (12), Kaarli k. (12), Jõgeva kk. (35), Hellamaa k. (17), Viimsi k. (15), Käva k. (16), Tallinna 7. kk. (35), Mikitamäe k. (17), Kuldre k. (13), Kõrveküla k. (12), Tallinna 36. k. (37), Tallinna I. Töölisn. kk. (15), Sonda Töölisn. kk. (14), Orissaare kk. (13), Vihterpalu k. (11), Piiri k. (15), Sindi kk. (28), Kuusalu k. (17), Kose kk. (25), Tallinna 17. kk. (36), Pärnu 5. kk. (27), Kõpu k. (4), Haljala k. (16) — kokku 27 katseklassi 524 õpilasega;

¹ Lühendid *kk.* ja *k.* märgivad siin ja edaspidi vastavalt keskkooli ja 8-klassilist kooli.

b) kontrollklassid:

Kihelkonna k. (23); Aasmäe k. (7); Ulila k. (17); Tallinna 29. k. (35); Rõngu k. (20); Kingissepa kk. (26); Sadala kk. (24); Mustvee kk. (21); Palamuse kk. (23); Turba kk. (26); Tallinna I. kk. (40); Loksa kk. (16); Kambja k. (15); Avinurme k. (19); Kärđla kk. (26); Rahingu k. (14); Lauka k. (7); Pikavere k. (10); Suure-Jaani kk. (20); Taebľa k. (21); Kehra kk. (26); Tallinna 10. kk. (37); Tornimäe k. (25); Haapsalu I. kk. (23); Orissaare Internaatk. (26); Reola k. (15) — kokku 26 kontrollklassi 562 õpilasega.

Keskmine vigade arv oli katseklassides 7,8, kontrollklassides 11,1. Diagnoostööga võrreldes vähenes katseklassides iga õpilase kohta keskmiselt 4,5 viga, kontrollklassides ainult 0,5 viga.

Interpunktsiooni üksikjuhtumid

Vigade arv 100 õpilase kohta

1. K o m a:		Katsekl.	Kontrollkl.
a) koma puudub	kp *	8	9
	pkp	34	40
	pk	132	150
	lis.	44	70
	üte	58	80
	lauselüh.	49	60
	koondl.	51	50
	rindl.	14	20
b) üleaarune koma	lis.	45	70
	<i>ja, ning, ega,</i>		
	<i>või ees</i>	38	68
	<i>ku, nagu ees</i>	49	70
	muud juhud	91	109
2. Punkt	lause lõpus	25	97
	lüh. järel	5	5
	järgarvu järel	10	15
3. Küsimärk		21	20
4. Hääumärk		20	39
5. Koolon	rindl.	7	14
	koondl.	25	35
	otsese k. ees	9	8
6. Mõttekriips		9	9
7. Jutumärgid	pärisnimi	18	17
	otsene k.	15	35

* k — kõrvallause, p — pealause

Toodud andmete alusel võime teha järgmised üldisemad järeldused. Kõigepealt tuleb mõnda, et töövihiku abil õpetades pole saavutatud järsult uut kvaliteeti. Nendel aladel, kus rakendati eespool nimetatud elemente, on katseklasside tulemused keskmiselt ühe palli võrra paremad.

Nende teemade puhul, mille õpetamisel erinevaid tööviise ei kasutatud (koondlause koma, punkt lühendi järel, küsimärk lause lõpus, koolon otsese kõne ees, mõttekriips, pärisnime eraldavad jutumärgid), on tulemused katse- ja kontrollklassides ühesugused. Need asjaolud kinnitavad kasutatud tööviiside efektiivsust, kusjuures tõestusandmete objektiivsuse peaks tagama võrreldavate klasside suur arv.

Kõige suurem arv vigu tekib koma ülearuse tarvitamise tõttu. Neid eksimusi on katseklassides keskmiselt 2 ja kontrollklassides 3 iga õpilase kohta. See on tingitud asjaolust, et õpilastel ei ole lihtlause struktuur ja võibolla ka reeglid küllaldaselt selged. Sääraseid vigu on kontrolltöö IIA lauseis 1, 6, 9, 10, 11, 15, 17, 22, 26, 28, kontrolltöö IIB lauseis 7, 8, 11, 13, 14, 15, 23.

Kõrvallause eraldamine annab iga katseklassi õpilase kohta keskmiselt 1,8 ja kontrollklassi õpilase kohta 2 viga. See näitab, et osalause mõiste pole küllalt selge. Paremus katseklassides kontrollklassidega võrreldes on minimaalne.

Kontrollklassidele on olnud tõsiseks komistuskiviks punkt lause lõpus. See on ilmselt tingitud sellekohaste harjutuste vähesusest õpikus.

Kordamise efektiivsuse selgitamiseks korraldati 15 katseklassis töövihiku vastava osa järvi kahe tunni ulatuses kordamine (5, 10 ja 15 minuti jooksul igas tunnis). Seejärel tehti kontrolltöö (nr. 3) järgmiste tekstidega.

Kontrolltöö VII klassile.

III A.

Pane kirjavahemärgid.

1. Aga nüüd süttis korraga jälle tuli kuid see ei olnud enam tuluke vaid tulekahju 2. Paistis nagu tahaks Eestimaa pind lõhkeda 3. Tuba ait ja laut kõik olid tühjad 4. Poiss istus pingil pea mõtteid täis 5. Ikka nägi ta oma teel ainult üksikuid inimesi aga keegi ei pööranud talle erilist tähelepanu 6. Auto turtsatas ja jäi seisma bensiin oli otsas 7. Selle vallseljandiku ümber asetseval lagendikul jõeäärsel rohumaal ja metsaalustes oli palju linasest riidest telke 8. Suurest perekonnast olid nüüd tervetena alles jäänud ainult kaks tema ise ja Hilja 9. Lehed langevad kõitev jutustus ilmus Noorte Hääles meie populaarses noorsooajalehes 10. Kuulge poisid tulge näidake kuidas seda labidat tuleb käes hoida 11. Kui ma piletitega koju läksin lendas üks lind mulle õlale 12. Meie lähenemist märkamata sõid põdrad oja kaldal rahulikult edasi

13. Algul kui ema käe kõrval astusin üle esimese klassi läve paistis mulle kõik nii võõras 14. Poiss võttis peast väikese sinise mütsi ja katsus kas see ka vett peaks pidama 15. V Läcise romaan Kaluri poeg jutustab kalurite elust kaugemas Lätimaa kalurikülas.

16. Kõik kohtadele jõudnud kõlas oodatud vile ja võistlus algas 17. Mikk ole mees 18. Need Fadejevi romaanid mis ilmusid enne Suurt Isamaasõda on nõukogude kirjanduses väga suurt osa etendanud 19. Selline tuli nagu tänavu ei meeldi mulle 20. Vabandage ütles Paul talle lähemale astudes teie olete kodanik Ermson siinne peremees 21. Mis sina siit otsid noormees 22. Kui Arno nägi missugune hoop sõpra tabas võttis ta kaika ja virutas Tõnissoni vaenlasele 23. Suvel kui maal olin magasin lakas 23. Hommikul kui küünlad olid vähenenud verssoki osa algas kõõgis hirmus kisa 25. Keda nõukogude noortest ei haaraks ega süitaks N Ostrovski romaan Kuidas karastus teras 26. Mulle meeldib väga meie uus koolimaja nii välimuselt kui ka sisemuselt ütles väike Olo 27. Kontserdist võtavad osa nii suured kui ka väikesed isetegevuslased 28. Ähvardav kõmin käis üle Eestimaa saabus kevad 1343 aasta kevad 29. Tiit vastas kohe Ma ei julgenud sõita kartsin et kukun 30. Ta kandis uhkusega musta mulgi kuube oma vanemate kodukoha rahvuslikku rõivast

Kontrolltöö VII klassile.

III B.

Pane kirjavahemärgld.

1. Kui õige sina Vargamäe noor peremees katsumisid ütles Otsa Tõnu viimaks Andresele kes asja pealt vaatas 2. Iga töötaja olgu ta insener õpetaja arst või sepp püüab anda töös oma parima 3. Seal nad istusid kõik sõõgilaua ääres peremees Jaan tema Iba ristinimega Eeva ja vana-poolne peremehe pooltadi Kadri vana Mihki poolde 4. Kust sina sõbrake nii aegsasti tuled küsis Enn 5. Kirjanik E Vilde käsitleb Mahtra sõjas oma suurepärasest romaanis talupoegade ülestõusu mis toimus 1858 a 6. Bulba ütles Ema kaitse nüüd poegi 7. Sellest me näeme kui töökas aus ja julge on Pavel Kortšagin 8. Looduse ümberkujundamise plaani täites lahendame meie uue maaparandusjaama töötajad ühe tähtsama ülesande kommunismi ehitamisel 9. Ma tõin veidi õhtuoodet ütles ema kes seisib uksel piimakann ühes taldrik teisest käes 10. Nelikümmend aastat on pikk aeg aga vanemad mehed peaksid veel mäletama kuidas kunagi kaheksateistkümnendaastane Tõnis Kõlasoo Reediku ja Anu seitsmes laps vana Varpe Antsu halulaeva kokapoisiks läks 11. Seal oli ikkagi parem kui eelmises klassis 12. Vaadake tuliuus Volga sõitis ette 13. Toivo kas sa tead kes sai kirjandusvõistlusel esimese auhinna küsis Ott 14. On kahju et see nii läks 15. Soovin teile head uut aastat

16. Viimased sõnad olid öeldud kupjale kes sulaste seltsis trepi ette astus 17. Rüütel Kuuno kelles jahilust teise lustiga võitles kihutas jahioda tõstes teisele poole 18. Pererahvas väsinud öisest sekeldusest puhkab sel hommikul kauemini kui harilikult 19. Önnelikum oli juba Kesamaa kas vastasel sõjariista käest kiskus ja nüüd ta selga tema oma ratsapiitsaga tutvustas 20. Esmaspäeva hommikul käis sõnum et Toots võitnuud püstoli suust suhu ja levis nagu kulutuli 21. Igatahes rahustas Arnot suuresti vastase kurb saatust mis selle hiilguse kannul käis 22. Ta pöördus teelt kõrvale ja läks kaasikuisse mis roobastee lähedalt algas

ja peaaegu Raja talu õueni ulatus 23. Sel silmapilgul jõudis ka Toots kes millegipärast natuke hiljemaks oli jäänud kui harilikult tulijate juurde 24. Põrgulik läige nagu see on ainult indiaanlastele omane käis üle Kentuki Lõvi näo 25. Teisel hommikul nägi Endel imestades kui rahulik Jüri oli 26. Üksik vimmas kogu labidad õlal läks küla poole 27. Et Madaraga aru pidada läks Jürisson eesriide taha 28. Maja kohal ütles ta Pea auto kinni lähen siin maha 29. Kui hoolega vahib ta õngekorki millal see põhja läheb 30. Kilk kriiksub ahju vahel nagu ei hakaks poogen enam hästi keeltele

Nagu tekstide võrdlemisest selgub, on need tööd mõnevõrra raskemad kui II A, B (eriti III B).

Katses võtsid osa allpool märgitud koolid; keskmine vigade arv I (diagnoosivas), II (kordamiseelses) ja III (kordamisjärgses) kontrolltöös oli järgmine:

Kool	Keskmine vigade arv			Mitme minuti kaupa korrati
	I töö	II töö	III töö	
1. Kaarli	18,3	12,0	9,0	5
2. Kihlepa		11,6	10,0	5
3. Kose	12,6	7,7	7,4	10
4. Kuusalu	9,6	6,6	4,2	5
5. Lahmuse	13,5	10,0	7,5	5
6. Orissaare kk.	8,6	6,2	5,4	15
7. Piiri	8,1	7,4	8,4	15
8. Pärnu 5. k.	8,4	4,0	6,0	10
9. Saku	11,2	7,8	6,4	5
10. Sindi kk.		7,4	8,0	10
11. Tallinna 7. kk.	10,0	5,6	4,4	15
12. Tallinna 17. kk.	7,3	5,8	3,3	15
13. Vaimõisa	9,2	6,0	5,8	10
14. Viimsi	19,3	10,6	11,1	5
15. Jõgeva kk.	14,6	9,7	8,0	15
Keskmine	11,6	7,9	7,0	

Näeme, et kordamine annab suhteliselt suurema kasuteguri kui õppimine: esimesel juhul saavutati kahe astronoomilise tunniga vigade vähenemine keskmiselt 0,9 võrra, s. o. umbes 0,3 viga ühe õppetunni kohta, teisel juhul 32 koolitunniga 3,7 vea võrra, s. o. umbes 0,1 viga ühe õppetunni kohta. Küsimust, kas paremaid tulemusi saavutatakse lühema- või pikemaajalisel kordamisel, ei saa selle katse järgi veel otsustada, sest eri kordamisviisi kasutanud klasside arv oli liiga väike ja suurt osa etendasisid juhuslikud tegurid.

Märkimisväärt on asjaolu, et neljas klassis läksid tulemused halvemaks kui II kontrolltöös (7., 8., 10. ja 14. kool nimestikus). See võib tingitud olla mitmest asjaolust. Kõigepealt viimane töö oli raskem. Mõnedes klassides tuli juurde uusi õpilasi, kelle tulemused olid märgatavalt madalamad (Pärnu 5. k.). Lõpuks — õpilased olid juba eelnevas töös saavutanud «lae», millest kõrgemale tõusta polnud võimalik eelteadmiste vähesuse tõttu.

1961/62. õ.-a. korraldatud kontrolltööd lauseanalüüsis näitavad, kui tagasihoidlikud on õpilaste oskused sel alal. Nimelt anti pärast lihtlause õppimise lõpetamist õpilastele (kahes rühmas — kokku 489 õpilast) analüüsimiseks rida lihtsaid lauseid, mille hulgast olgu näiteks toodud järgmised koos vigade arvu märkimisega.

I rühm (247 õpilast):

1. *Onu* (—) *oli* (22) *selle* (69) *sõnumi* (159) *üle* (106) *väga* (152) *rõõmus* (78).
2. *Kaks* (107) *pioneeri* (18) *olid* (11) *sel* (225) *ajal* (19) *peidus* (64).
3. *Tõmba* (9) *endale* (106) *kiiresti* (28) *sukad* (97) *jalga* (35).
4. *Tal* (139) *on* (22) *kõrge* (90) *otsaesine* (78).

II rühm (242 õpilast):

1. *Pärast* (12) *tervenemist* (77) *oli* (17) *lapsel* (125) *hea* (81) *isu* (68).
2. *Mu* (57) *isamaa* (32) *on* (25) *minu* (72) *arm* (119).
3. *Jõeäärsele* (92) *põllule* (23) *külvatakse* (6) *tänavu* (17) *kaer* (190).
4. *Siin* (10) *on* (25) *eriti* (146) *ilus* (100) *lillepeenar* (26).¹

Antud lauseis puuduvad vähegi keerukamad juhud. Ometi eksivad õpilased põhilistes küsimustes k o h e pärast lihtlause analüüsi õppimist. Mõne aja möödumisel lauseanalüüsi oskus langeb veelgi. Muuhulgas selgub siit ka ülearuse koma ülirohke esinemise peamine põhjus, mis seisnebki lihtlause analüüsi nõrgas oskuses.

¹ Need andmed on pärit N. Rembali uurimusest, mille üksikasjalikud andmed avaldatakse hiljem.

Tuleb järeldada, et VII klassi õpilased pole senise käsitlusviisi juures suutelised omandama lihtlause analüüsi oskust ja see takistab neil ka interpunktsioonioskuse omandamist.¹ Seda näitab ka kõikumine II ja III kontrolltöö tulemustes neljas klassis. Õpilased on siin tõenäoliselt saavutanud piiri; edasine harjutamine interpunktsiooni alal ei anna enam tulemusi, sest takistuseks on lauseanalüüsi oskuse puudumine.

Eksperimendist osavõtnud õpetajad andsid töövihiku moodusele positiivse hinnangu. Töövihiku abil õpetamine osutus kergemaks ja huvitavamaks. Teooria õppimise asemel oli esiplaanil mitmekesisem harjutamine. Mõnede katsest osavõtnud õpetajate ütlust mööda oli töövihikuga töötanud õpilaste oskus interpunktsiooni alal ka järgneva õppeaasta sügisel märgatavalt kõrgem kui teistel.

Seda kõike arvestades võeti nimetatud töövihik Eesti NSV Haridusministeeriumi otsusel VII klassis 1961/62. õ.-a alates tarvitusele püsiva õppevahendina.

IV. INTERPUNKTSIOONI METOODIKA PIIRJOONED

1. Mõned järeldused eelnevast.

Nagu eespool toodud andmeist nähtub, oldi seni 7-klassilises koolis interpunktsioonivigade vastu üldiselt võimetu. Kuna aga keeleõpetuse süstemaatiline kursus jääb nüüd eeskätt 8-klassilisse kooli, siis tuleb otsida teid ka kirjavahemärkide tarvitamise põhilise oskuse andmiseks juba sel astmel.

Interpunktsiooni metoodika väljatöötamise eelduseks on ülevaade interpunktsioonivigadest ja nende põhjustest. Käesoleva töö autori kasutuses olnud materjalide alusel võib interpunktsioonivead jagada järgmistesse tüüpidesse.

1) Vajaliku kirjavahemärgi (peamiselt koma) puudumine. Näit.:

Väike tüdruk, kes heinamaalt tuli läks joostes tuppa suur lillekimp peos (II B). Kui see oli tehtud jäid poisid ootama millal kuldnokad nende lemmikud puuri elama asuvad (II A).

¹ N. Remmel on teinud katse lihtlause õpetamiseks teistel alustel, mis on andnud palju paremaid tulemusi. Vt. N. Remmel, Lauseliikmete mõiste selgitamine nende funktsiooni põhjal. «Nõukogude Kool» 1962, nr. 10.

See juhtum on vigade üldhulgas kõige sagedasem.

- 2) Ülearuse kirjavahemärgi (peamiselt koma ja kooloni) esinemine. Näit.:

Edu kolhoosi esimees, sm. Kalam sõitis põllule külvi- töid jälgima (II A). ELKNU üleskutse, abistada ühis- majandeid viljakoristustöödel, leidis õppiva noorsoo hulgas elavat vastukaja (II A). Jaanuse vanaisa, Vahur, oli olnud Tallinna piiskopi ori (II B). Onu, kes meid külastas laulupeo ajal, elab looduslikult kaunis kohas, Rõuges (II B). Tema sooviks oli: saada peda- googiks... (II A). Rahvaluule lühivormideks on: mõis- tatused, vanasõnad ja kõnekäänud (II B).

- 3) Ebaõige kirjavahemärgi tarvitamine (koo- lon koma asemel jm.). Näit.:

Kass lähenes laua alt: selg kүүrus ja saba püst (II A). Teisel päeval tõusin vara: pesin, sõin ja hakka- sin elektrirongi peatuskohta minema (II A).

Kontrollklassides võib märgata ka mõttekriipsu kasuta- mist koma asemel, peamiselt hõlmatud kõrvallause ja lisandi eraldamiseks (II A₈, II B₅ jt.). Need vigade peami- sed kategooriad on lähtekohaks interpunktsiooni metoo- dika väljatöötamisel.

2. Interpunktsiooni koht ja ülesanded üldharidusliku kooli keeleõpetuse programmis.

Interpunktsiooniküsimuste käsitlemist alustatakse juba algõpetuses. II klassis õpitakse koma tarvitamist lauses loetelu puhul ja sõnade *aga, et, siis* ees. III klassis tulevad juurde kirjavahemärgid lause lõpul, koma lauses loetelu puhul ja sõnade *sest, kuid, kuidas, kes, mis, kus* ees. IV klassis omandatakse järgmised teemad: lause, kirjavahe- märgid lause lõpul; koma loetelu puhul, mis on väljenda- tud nimi-, omadus- ja tegusõnadega; *ja, ning* loetelus; liit- lause ja koma *vaid, kuid, sellepärast, kas* ees; otsese kõne kirjavahemärkide lihtsamad juhud (saatelause otsese kõne ees).

Ühtekokku kasutatakse algkoolis interpunktsiooni õpe- tamiseks ca 40 tundi¹.

V klassis on lauseõpetuse kordamiseks määratud 18 tundi, kusjuures esiplaanil on interpunktsiooni küsimused:

¹ Vt. Algkooli programmid 1961. lk. 18—22.

lause lõpumärk; üte ja selle kirjavahemärgid; koma koondlauses; lihtsamaid liitlauseid, koma neis; otsene ja kaudne kõne, kirjavahemärgid otseses ja kaudses kõnes.¹

VII klassis õpitakse lause- ning interpunktsiooniõpetuse süstemaatilist ja täielikku kursust. On selge, et ainult VII ja VIII klassis, s. t. kahe õppeaasta jooksul ei suudeta sel alal täielikku vilumust omandada, kui sellele juba nooremais klassides kindlat alust ei panda. Selleks peab aga õpetajal olema selge kujutus neist juhtumeist, mis sagedasti vigu põhjustavad, ja meetodeist, kuidas neid kõrvaldada. On päris selge, et siin ei saa kasutada lauseanalüüsi oskust, mis õpilastel veel puudub. Järelikult tuleb nende teemade puhul toetuda õpilaste intuitsioonile, analoogiataundele. Selliseks teemaks on eeskätt koma tarvitamine liitlauses.

Üldine käik interpunktsiooni õpetamisel VII kl. ja hiljem võiks olla järgmine:

1) eelteadmiste kontrollimine; eriti on tarvis tunda öeldist, liitlauset, lauselühendeid, koondlauset, lisandit ja ütet;

2) varem omandatud interpunktsioonioskuste süstemaatiline kontrollimine ja vastavate vilumuste omandamine, nii et õpilased võiksid kiiresti ja kõhkluseta otsustada kirjavahemärkide tarvitamise lihtsate juhtumite üle (keerukad ja kahtlased juhud tuleb üldse kõrvale jätta, näit. koma ja, ning, ega jt. ees, omastavaline lisand, semikooloni tarvitamine, keerukad liitlaused jm.);

3) kirjavahemärkide õpetuse sidumine kõnearendusega.

8-klassilises koolis peaksid õpilased omandama interpunktsiooni alal järgmised teadmised ja oskused:

IV kl.

1. Punkt või küsimärk lause lõpul.
2. Koma koondlauses nimi-, omadus- ja tegusõnaliste korduvate liikmete vahel (lihtsamad juhud).
3. Koma kahest järjestikusest osalausest koosnevais liitlauses, kus viimane osalause algab sõnaga *et, sest, kuid, kuidas, kus, kes, mis*.
4. Kirjavahemärkide kasutamine otseses kõnes, kui saatelause on otsese kõne ees.

V kl.

5. Kirjavahemärkide tarvitamine jutustavate, küsi- ja hüüdlause lõpul.

¹ Vt. Kaheksaklassilise kooli programmid 1961, lk. 14.

6. Lause algul või lõpul asetseva ütte eraldamine komaga.
7. Koma kasutamine koondlause korduvate liikmete vahel, välja arvatud erireeglitega piiritletud täiendid ja määrused.
8. Sidesõnad, mille ette koma ei panda.
9. Koma tarvitamine kahe järjestikuse osalausega liitlause.
10. Kirjavahemärkide kasutamine otsese kõne puhul, kui saatelause on algul või lõpul.

VI kl.

11. Kirjavahemärkide kasutamine lausete lõpul.
12. Ütte eraldamine komaga.
13. Sidesõnad, mille ette koma ei panda.
14. Koma tarvitamine koondlause, välja arvatud raskemad juhud.
15. Koma kasutamine kahe järjestikuse ja hõlmatud osalausega liitlause.
16. Kirjavahemärkide kasutamine otsese kõne puhul, kui saatelause on otsese kõne ees või järel.

VII kl.

17. Lause lõpumärgid.
18. Ütte eraldamine komaga või komadega.
19. Lisandi eraldamine järelasendi puhul komaga (v. a. omastavaline vorm).
20. Komata sidesõnad,
21. Koma, kooloni ja mõttekriipsu kasutamine koondlause.
22. Koma kasutamine 2—3 osalause järjestikuse ja hõlmava asetuse puhul, v. a. juhud, kus koma satub *ja, ning, ega, või* ette.
23. Kooloni tarvitamine järjestikku asetsevate osalause puhul, kui järgnev eelnevat seletab või põhjendab.
24. Teada, millal koma esineb või puudub *kui, nagu, kuni* ees.
25. Koma tarvitamine ühendsidesõnade puhul.
26. Kasutada koma absoluutse nominatiivi ja määrusliku *nud-* ning *tud-*lauselühendi eraldamiseks.
27. Otsese kõne kirjavahemärkide tarvitamine saatelause eri asendite puhul.
28. Tähtsamad juhtumid punkti kasutamisest sõnalühendite puhul (jt., jne., s. a., p. l. jne.).
29. Mõttepunktide, mõttekriipsu ja sulgude tarvitamise tähtsamad juhtumid.
30. Osata õigesti tarvitada mitut kirjavahemärki kõrvuti (koma ja jutumärgid, punkt, küsi- või hüüumärk ja jutumärgid).

VIII kl.

Sama mis VII kl.

3. Interpunktiooni eduka õpetamise eeldused.

a) Huvi ja teadlikkus. Õpilasel peab tekkima kujutlus kirjavahemärkide tähtsusest. Sel teemal oleks tar-

vis õpilastega vestelda. Juhime tähelepanu sellele, kui halb oleks teksti lugeda, kui selles poleks ühtki kirjavahe- märki. Ometi oli aeg — meie ajaarvamise algul ja enne seda —, mil kirjavahemärke ei tarvitatud; veelgi enam — ei jäetud isegi sõnavahesid. Kirja lugemine oli siis teadagi väga raske, sellepärast oli see eriliste spetsialistide — kirjatundjate — hooleks. Esimese kirjavahemärgina võeti kasutusele punkt, mis esines ühe-, kahe- (:), kolme- (:.) või neljakordselt (::). Koma, mille vanemaks eelkäijaks on kaldjoon (/), hakati tarvitama X saj. m. a. j. Kahe koma kokkukirjutamisel saadi jutumärgid. Keskajal võeti tarvitusele ka küsimärk. Samast ajast on pärit sulud, mille algkujuks on täht C — ladinakeelse sõna *conclusio* (sulgemine, piiramine) esimese tähe järgi.¹

Seega on tänapäeval tarvitatavad kirjavahemärgid kujunenud ajapikka. Nad hõlbustavad kirja lugemist ning võimaldavad mõtet kirjas täpsemalt väljendada. Järelikult tuleb nende õiget kasutamist hoolikalt tundma õppida.

Juhime õpilaste tähelepanu sellele, et igal kirjavahe- märgil on oma ülesanne: punkti abil jaotatakse kõne lau- seteks, koma abil eraldatakse peamine mõte või mõiste täiendavast (pea- ja kõrvallause, lauselühendid, lisand), kaks samaväärset seotud mõtet või mõistet (rindlauses, koondlauses), üte, rõhutavad sõnad (*jah, ei*) ja hüüdsõnad lause algul. Üksikjuhtudel sõltub koma tarvitamisest lause mõte, näit.: *Viisin Malle oma õe tuppa ja Viisin Malle, oma õe, tuppa; Mart ostis endale uued sinised püksid ja Mart ostis endale uued, sinised püksid jts.*

Peale selle võivad kirjavahemärgid väliendada lause mõttevarjundit; sellised on küsi- ja hüümärk.

Lõppeks võivad kirjavahemärgid näidata nende lause- osade vastastikust suhet, mille vahel nad seisavad: koo- lon rind- ja koondlauses ei näita ainult lausete jaotumist osadeks, vaid osutab ka nende osade suhetele.²

Harilikult märgib kirjavahemärk suuremat või väikse- mat pausi. Kuid esineb juhtumeid, kus kirjavahemärk, eriti k o m a, pausi ei märgi või kus pausi kohal kirjavahe- märki ei ole. Seega on kirjavahemärkide kasutamine sõl-

¹ Vt. V. Toots, Tänapäeva kiri. Tallinn, 1958, lk. 59—60.

² Vrd. С. И. Абакумов, методика пунктуации. Москва, 1950, lk. 131.

tuv mitte ainult intonatsioonist, vaid ka süntaktilistest reeglitest. Sellest seigast peavad õpilased teadlikud olema, et nad arvatava pausi kohal alati koma ei kasutaks:

b) *E e l t e a d m i s e d*. Enne kui asuda mingi kirjavahe-
märgi reegli selgitamisele, tuleb veenduda, kas kõik õpi-
lased küllaldaselt tunnevad vajalikke grammatilisi mõis-
teid, millele vastav reegel põhineb. Näiteks osalauseste eral-
damiseks komaga peab õpilane tundma öeldist (tegusõna
pöördelisi vorme) ja sidesõna, mille ette koma ei panda
(kui ka laiendatud öeldistega koondlauset liitlauseks
peetakse, ei tekita see koma tarvitamisel segadust). Lause
lõpumärgi tarvitamine nõuab lause ja selle tüüpide ning
sõnade grammatilise seose tajumist. Koondlause inter-
punktatsioon eeldab lauseliikmete, loetelu, kokkuvõtva sõna
ja vastavate reeglite tundmist. Otsese kõne kirjavahe-
märkide kasutamine nõuab otsese kõne ja saatelause mõiste
ning kirjavahe-
märkide tarvitamise juhiste teadmist. Kõik
vastava grammatilise nähtuse kohta käivad reeglid on
üksteisega tihedasti seotud; kui üks lüli puudub, ei anna
ka teised praktiliseks keeletarvitamiseks mingit alust.

Kirjavahe-
märkide õige kasutamise vältimatuks eeldu-
seks on oskus analüüsida lause või teksti grammatilist
struktuuri ja tabada raskusteta seda konstruktsiooni, mis
on teatud interpunktatsioonireegli aluseks. See oskus peab
olema niivõrd täiuslik, et õpilane taipab lause grammati-
lisi iseärasusi mitte pikaldase arutluse kaudu, vaid vahe-
tult dikteeritavat lauset kuulates või oma mõtete kirjali-
kuks väljendamiseks vastavaid süntaktilisi konstrukt-
sioone leides. Teadvuse pidev osavõtt, mõtte aktiivne töö
kirjavahe-
märkide tarvitamise momendil moodustavad
spetsiifilise ja peamise psüühilise iseärasuse kirjavahe-
märkide kasutamisel.¹

Interpunktsoonivigu võib põhjustada harjutuste vähe-
sus või nende nõrk efektiivsus. Vaadeldud kirjatööde vihi-
kuis peaaegu puuduvad tööd sagedasti esinevate vigade
kohta, mis näitab, et õpetatajad ei pea tähtsaks konkreet-
sete vigade kõrvaldamist, vaid lihtsalt programmis ette-
nähtud teemade süstemaatilist läbivõtmist. Rohkem kasu
ja huvi pakub aga selliste tööde kirjutamine, milles on
kasutatud eelnevates töödes rohkesti eksimusi põhjusta-

¹ Vrd. A. В. Дудников. Методика пунктуации в связи с изу-
чением синтаксиса простого предложения. Москва, 1955, стр. 20.

nud lauseid. Kui õpilased teavad, et järgnevais töis neid-samu keelendeid kasutatakse, milles nad varem on eksinud, hakkavad nad oma vigu hoolikamalt jälgima.

4. Interpunktsooni käsitlemine tervikuna.

Kirjavahemärkide tarvitamise üksikküsimusi õpitakse juba nooremates klassides. Interpunktsooni tähtsamate probleemide kordamisele ja süvendamisele järgnevais klassides eelneb diagnoosiv töö, mis peaks olema koostatud nii, et kriitiliste juhtumite arv ja raskus vastaksid klassi tasemele. Otstarbekas on see tekst koostada õpilaste kirjatöodes esinevate vigade põhjal, nii et sagedamini esinevad eksimused oleksid ka kontrolltöös rohkemaarvuliselt esindatud. Muus suhtes peab diagnoosiv töö vastama antud klassi kohta ettenähtud nõudeile, kuid sõnade arv võib olla suurem kui ortograafilistes kontrolltöodes. Kõige otstarbekam on selline töö korraldada valmistrükitud kirjavahemärkideta teksti abil, mis välistab võimaluse orienteeruda õpetaja pauside järgi. Kasutada võib ka mõnd teksti VII kl. töövihikust.

Kui aga töö korraldatakse diktaadina, siis ei tohi paus dikteerimisel kirjavahemärgiga alati ühte sattuda, sest sel moel me ei saa kontrollida reeglite tundmist ja vahemärkide iseseisva tarvitamise oskust. Pikemate lausete kordamisel tehakse peatus seal, kus kõnes on paus. Seda seika peab õpilane teadma, muidu pannakse palju üleauseid komasid. Teksti koostamisel jälgitagu veel, et mitu üht tüüpi lauset kõrvu ei satu, mis võimaldaks õpilastel orienteeruda analoogia põhjal.

Pärast tööde parandamist tehakse vigade kohta kokkuvõttev tabel, mis annab pildi niihästi kogu klassi kuj ka iga üksiku õpilase interpunktsooni-alastest oskustest.¹

Nüüd asutakse klassis vastavate reeglite kordamisele nende tähtsuse järjekorras, s.t. alustades neist, mille vastu kõige rohkem eksiti. Kordamisele pühendatakse tunnist 10—15 minutit. Kordamismaterjal kuulub keeleõpetuse raudvarasse, mida süsteemikindlalt käsitletakse ja harjutatakse.

Kuna lõviosa vigadest moodustavad eksimused koma tarvitamisel põimlauses, siis on tarvis alustada mõistetest, mis võimaldavad liitlause olemust selgitada. Nagu

¹ Tabelit vt. Eesti keele õpetamise metoodika küsimusi II, lk. 135.

eespool mainitud, on tarvis kindlalt omandada järgmised teadmised:

- 1) öeldise mõiste, s. o. tegusõna pöördelised vormid;
- 2) liitlause mõiste (ja erinevus lihtlausest);
- 3) koma, mittedõndvad sidesõnad (*ja, ning, ega, ehk, või, kui ka*).

Seejärel tuleb harjutada liitlauseid lihtlauseist eraldama predikaadi järgi, kasutades vastavaid tabelleid (tabelite III seeriast) või kaasaskantavat tahvlit.

Järgnevalt meenutatakse liitlause põhitüüpe, lähtudes osalause teineteise suhtes (kas üks osalause on teise ees või sees). Vaadeldavate ja lisanäiteiks toodud lausete põhjal tehakse järeldus: kui järjestikuste osalause (või korduvate öeldiste) vahel pole komata sidesõna (*ja, ning, ega, ehk, või, kui ka*), siis on nende vahel koma; hõlmatud osalause eraldatakse mõlemalt poolt komaga. Edasi toimub liitlause äratundmise ja interpunktsiooni harjutamine õpiku, töövihiku või õpetaja antud materjali varal. Kui neid reegleid teatakse ja rakendada osatakse, siis on suur osa komavigu kõrvaldatud.

Tabeleid ja kantavat tahvlit on otstarbekohane kasutada ka teiste interpunktsioonireeglite õpetamisel ja kordamisel. Näiteiks valitagu võimalikult laused, mille abil saab meenutada mitut reeglit, näit.:

«Kas sa, Krista, käisid täna spordikoolis?» küsis Mari. Krista, Mai, Tiit, Jüri klassikaaslased, on iluuisutajad. Kooli seinal oli üleskutse: «Õpilased! Kõik uiskudele!»

Nende näidete vaatlemisel saame meenutada lause lõpumärke, koma tarvitamist ütte, lisandi ja koondlause puhul. Menetlus kulgeb nagu tavaliselt: 1) vaatlus, reegel, lisanäited, harjutus või 2) vaatlus, lisanäited, reegel, harjutus.

Kõige sellega kaasnevad õpetaja suunavad küsimused, näit.: Miks on nende lausete lõpul tarvitatud erinevaid kirjavahemärke? Tooge iga lauseliigi kohta lisanäiteid! Mispärast on kaks lauset jutumärkides? Mille järgi tunne suulises väljenduses otsest kõnet? Kuidas nimetatakse otsese kõne juurde kuuluvat lauset? Milliseid kirjavahemärke tarvitatakse otseses kõnes? Millal tarvitame otseses kõnes koolonit? koma? hüüu- või küsimärki? Kuhu asetatakse koma jt. kirjavahemärgid jutumärkide suhtes? Sedasama moodust võib kasutada teiste teemade läbitöötamisel.

Harjutamiseks kasutatakse peamiselt õpiku või töövihiku tekste või mingisugust muud valmistrükitud materjali. Etteütlust ja harjutuste ümberkirjutamist ei ole otstarbekas kuigi sagedasti kasutada, sest lausete kirjutamine üksiku kirjavahemärgi panemiseks pole ökonoomne. Teine asi, kui interpunktsiooniülesandega on seotud mõni ortograafiaharjutus. Individuaalharjutustena tarvitatakse õpiku või töövihikus antud tekste, mida kollektiivselt läbi ei ole töötatud, või õpetaja enda poolt spetsiaalselt koostatud harjutusi.

Ettevalmistavad harjutused võivad olla järgmised:

1. Lausete analüüsimine interpunktsioonist lähtudes ja kirjavahemärkide tarvitamise põhjendamine.

2. Ärajäetud kirjavahemärkidega teksti jälgimine õpetaja hääldamise järgi. Seda liiki harjutusi saab kasutada ainult sel juhul, kui intonatsioon ja interpunktsioon on vastavuses (lause lõpumärkide, lisandi, koondlause, rindja põimlause, lauselühendiga lause ja otsese kõne tarvitamisel); intonatsiooni järgi määratakse siin ka interpunktsioon. Pärast loevad sedasama teksti õpilased, pannes rõhku lugemise ilmekusele (pausidele ja intonatsioonile).

3. Puuduva kirjavahemärgi panemine ilma eelneva lugemise ja analüüsimiseta. Erilist tähelepanu pööratakse neile juhtudele, mis kõige rohkem vigu sünnitavad, s. o. koma tarvitamisele põimlause ja ülearuse koma juhtudele.

4. Antud lihtlauseist liitlausete kujundamine ja tarvilike kirjavahemärkide panemine.

5. Ühe süntaktilise konstruktsiooni muutmine teiseks: ütteta lause — üttega lauseks, lihtlause — põimlauseks, lauselühendiga lause — põimlauseks, kaudne kõne otseks kõneks või vastupidi, harilik lihtlause — koondlauseks (loeteluga või loeteluta) jne.

6. Antud sõnadest teatud tüüpi lausete konstrueerimine, nii et tuleks tarvitada erinevaid kirjavahemärke, s. t. koond-, põim-, lauselühendiga jt. lausete moodustamine.

7. Lausete moodustamine teatud andmete (näit. skeemide) järgi.

8. Liitlausete tegemine osalausete järjestikuse ja hõlmava asetusega.

9. Kokkuvõtavad (sega-) harjutused.

Rakendusharjutustena võib kasutada järgmisi.

1. Opetaja loeb õpilastele 1—2 korda ette teksti, mis sisaldab küllaldaselt teatud grammatilisi konstruktsioone (otsest kõnet, põimlauseid, koondlause eri tüüpe vm.). Pärast selle suulist analüüsimist (süntaktiliste konstruktsioonide ja interpunktsiooni nimetamist) lastakse õpilastel teksti sisu oma sõnadega jutustada, püüdes säilitada grammatilist struktuuri, millest interpunktsioon sõltub. Seejärel kirjutavad õpilased teksti peast (ümberjutustusena), püüdes kasutada vaadeldud grammatilisi konstruktsioone ja vastavat interpunktsiooni.

Selline töö interpunktsiooni alal on tihedasti seotud kõnearendusega.

2. Kirjeldada pilti, vabrikut, turgu, tänavaliiklust, vms. või jutustada pildi järgi, kasutades teatud süntaktilisi konstruktsioone (liitlauseid, koondlauseid jm.). Pärast suulist harjutust (seoses kõnearendusega) teha seesama töö kirjalikult, nõutud lausetüüpidele tõmmatakse joon alla.¹

Sellise tööviisi juures tuleb jälgida, et töö sisu ja stiil ühekülgselte lausekonstruktsioonide all ei kannataks.

Kõiki neid harjutuste liike ei tarvitse muidugi ühes ja samas klassis kasutada; neist tuleb valida kõige sobivam, antud klassi jaoks kõige huvitavam ja efektiivsem. Samuti ei ole nõutav, et alati ühest ja samast skeemist kinni peetaks: nähtuse jälgimine, puuduva kirjavahemärgi panemine (nimetamine), lausete konstrueerimine, iseseisvad tööd; olenevalt käsitletavast temast ja õpilaste eelteadmistest võib mõne tööliigi ära jätta.

Erilist hoolt nõuavad harjutused koma tarvitamise kohta liitlauseis. Need koostatakse nii, et kõrvu esineksid eri tüüpi laused, kus pausid ja komad ei ole vastavuses. Nii võib liitlauseis kõrval kasutada lihtlauseis.

a) *da*-infinitiivkonstruktsiooniga (*Peetrit oli kavatsus sõita Hiiumaale oma kalurist onu juurde*);

b) võrdlusmäärusega (*Palli mängida oli palju lõbusam kui kodus raamatut lugeda*);

c) *kui*-lisandiga (*Maie noorem vend kui terane pois õppis varakult lugema*).

Samuti tuleb tarvitada kõrvuti lauseis, kus sõnade *aga* ja *vaid* ette kord asetatakse koma, kord mitte. Näit.: *Meie*

¹ Vrd. Н. С. Поздняков, методика преподавания русского языка. Москва, 1955, lk. 275 jj.

klassi õpilased aga ei saanudki enam sel sügisel võistlusele minna. Ta jooksis, aga ei jõudnud enne vihma koju. Riivil olid vaid mõned möödunud aastased õpikud. Enn ei läinud ära, vaid istus edasi oma kohal.

Põimlausetes ja lihtlausetes kõrvuti tarvitamisel selgub, kas õpilased orienteeruvad lause struktuuris või panevad koma pausi ning sidesõnade järgi. Lause ehitusele toetumine on eriti vajalik sellepärast, et algkoolis pole muud võimalust koma tarvitamise õpetamiseks kui tähelepanu juhtimine neile sõnadele, mille ette harilikult koma käib; vanemais klassides põhjustab see aga omajagu tülinat.

Samuti võib õpilasi segada asjaolu, et pausi ei tohi kirjas alati komaga märkida, ja vastupidi — koma ei märgi alati pausi. Näit.: *Juba koidab hommik / ning sellega on ka neljas rehi nädalas lõppenud.* (Lauses on paus, kuid koma ei panda.) *Ants vaatas, kuidas Indrek kalu püüab.* (Kuigi lauses on koma, võib kõnelemisel paus puududa.)¹

Üksiknähtuste vaatlemisega ja kirjavahemärkide panemisega kaasneb analüüs, s. t. põhjendamine, nähtuste või tüübi nimetamine või märkimine. Selleks on kasutatud lühendeid: Liit. 1 — liitlause järjestikuste osalausetega, Liit. 2 — liitlause hõlmatud osalausega ja Liit. 3 — kooloniga rindlause; Lüh. 1 — määruslik *nud-* või *tud-*lause-lühend, Lüh. 2 — absoluutne nominatiiv; Liht. — lihtlause; K₁ — koma(de)ga, K₂ — kooloniga ja K₃ — mõttekriisuga koondlause; Ü — üte; O — otsene kõne.² Lühendite tarvitamisel saame harjutusmaterjali vähese ruumi ja ajakuluga analüüsida ning seega analüüsiharjumuse vilumuseks arendada.

Selline tööviis harjutab õpilasi kirjavahemärkide panemisel lause struktuuri arvestama — ja see ongi peamine. Muidugi ei tohi interpunktsiooniküsimust äkitselt liiga kirjuks ajada: algul (IV—V kl.) tuleb omandada kõige tähtsamad juhtumid (lause lõpumärgid, koma tarvitamine liitlause) ja siis sellel baasil pikkamisi edasi astuda, järjest uusi reegleid omandades ja neid vastavate harjutustega kinnistades.

Ka raskuselt tuleb valida harjutuslauseid antud astmele jõukohased, lähtudes eeskätt õpilaste endi keeletarvitusest.

¹ Vt. Eesti keele õpetamise meetodika küsimusi II, lk. 139.

² Vt. J. Valgma. Kirjavahemärgid. Töövihik VII kl. Võib muidugi ka teisi lühendeid kasutada.

Pärast interpunktsiooni raskemate küsimuste kordavat läbitöötamist tehakse tulemuste teadasaamiseks kontrollitöö, milles on umbkaudu sama arv ortogramme kui diagnoostöös. Vigade arvu võrdlemisel tabelis¹ saab õpetaja ülevaate töö tulemustest ja puudustest üksikute õpilaste teadmistes ning oskustes. Mahajäänud õpilastega jätkatakse individuaalset tööd õpiku või töövihiku lisaharjutuste järgi. Mõne aja möödudes, näit. kevadel enne kooli lõppu, tehakse uus töö, milles ortogrammide arv on eelnevatega võrdne. Tabelisse kantuna näitavad selles töös esinevad vead eelnevatega võrreldes, mida lapsed on õppeaasta jooksul interpunktsiooni alal juurde õppinud, mida unustanud. Selle töö andmeid kasutatakse lähtekohana järgneva õppeaasta algul.

Nii kujuneb kirjavahemärkide (koma!) tarvitamisoskuse õppimine pidevaks protsessiks, mis garanteerib vastavate vilumuste omandamise.

Kirjavahemärkide nii nagu teistegi tähtsate õigekirjutuseküsimuste diagnoosimine, kordamine ja harjutamine peaksid toimuma iga õppeaasta sügisel, et aasta jooksul tehtavais kirjatöis nende vigade kõrvaldamiseks oleksid konkreetset alused.

Interpunktsiooni nagu teistegi aineosade õpetamisel peetagu väga tähtsaks õpetamise individualiseerimise nõuet. On ju teada, et mõned õpilased omandavad interpunktsioonialased oskused väga kiiresti, otsekui lennult; mõnedega tuleb töötada ajapikka ja kannatlikult. Seda asjaolu tuleb arvestada kogu töös: tunni ülesehituses, harjutusmaterjali valikus, kordamise planeerimisel. Sel eesmärgil osutub väga tarvilikuks ka vigade individuaalne arvestus ja sellekohase kartoteegi sisseseadmine, kust saadakse ortogrammid õpilaste teadmiste kontrollimiseks.²

¹ Vt. J. Valgma, Interpunktsioonivead ja nende ravi, Eesti keele õpetamise metoodika küsimusi, lk. 135.

² Vt. J. Mitt, Tüüpiliste vigade sedelsüsteem. Sealsamas, lk. 74 jj.

KASUTATUD KIRJANDUS.

1. J. Aavik, Gümnaasiumi lõpuklassi õpilaste keelest. «Eesti Kool» 1935, 1936 ja 1937.
2. J. Aavik, Kirjavahemärkide õpetus. Teine täiendatud trükk. Tartus, 1927.
3. С. М. Абакумов, Методика пунктуации. Москва, 1950.
4. А. В. Дудников, Методика пунктуации в связи с изучением синтаксиса простого предложения. Москва, 1955.
5. А. В. Дудников, Пунктуации сложного предложения. Москва, 1958.
6. Eesti NSV Haridusministeerium, Kaheksaklassilise kooli programmid 1961/62. õ.-a. Eesti keel ja kirjandus, vene keel, võõrkeeled. Tallinn, 1961.
7. Eesti NSV Haridusministeerium, Keskkooli programmid 1956/57. õ.-a. Eesti keel. Tallinn, 1956.
8. E. Elisto, Mõni sõna koma «psühholoogiast». «Keel ja Kirjandus» 1959, nr. 8.
9. H. Hellaermaa, V. Horm, N. Remmel, Etteütleri IV—XI klassile. Tallinn, 1958.
10. E. Janno, See kohustab. «Nõukogude Kool» 1961, nr. 12.
11. H. Jõulma, Milles komistasid 7-klassilise kooli lõpetajad eesti keeles. «Nõukogude Õpetaja» 1948, nr. 39.
12. G. Laugaste, Üliõpilaskandidaatide keelelisest tasemest. «Nõuk. Kool» 1950, nr. 5.
13. А. Ф. Ломизов, Методика пунктуации в связи с изучением синтаксиса. Москва, 1959.
14. А. Ф. Ломизов, Обучение пунктуации в средней школе. Л.-град, 1954.
15. J. Mitt, Tüüpiliste vigade sedelsüsteem. Eesti keele õpetamise meetodika küsimusi II. Tallinn 1960.
16. E. Muuk, M. Teder, Lühike eesti keeleõpetus II. Tartu, 1938.
17. E. Nurm, Keskkoolilõpetajate keelelisest tasemest. «Eesti Kool» 1939.
18. E. Nurm, Kuidas tõsta keskkooli õigekeelsuslikku taset. «Kasvatus» 1932, nr. 6.
19. H. Nurmiste, Milles eksivad 11. kl. õpilased emakeeles. «Nõuk. Õpetaja» 1948, nr. 53.
20. H. Nurmiste, Rohkem tähelepanu tüüpvigadele. «Nõuk. Õpetaja» 1948, nr. 17.
21. Н. С. Поздняков. Методика преподавания русского языка. Москва, 1955.
22. Е. П. Преображенская, М. Е. Андрианова. Предупреждение орфографических и пунктуационных ошибок. Москва, 1959.

23. N. Remmel, J. Valgma, E. Riikoja, Eesti keele grammatika VIII—X kl. Tallinn, 1960.
 24. N. Remmel, Koma liitlauses. «Eesti Kool» 1938, nr. 6.
 25. N. Remmel, Kirjavahemärkide õpik ja harjutustik. Töövihik algkooli vanematele klassidele ja keskkoolile. Tallinn, 1939.
 26. H. Rätsep, Kitsaskohti ülikooli astujate mõtlemises ja keeles. «Keel ja Kirjandus» 1960, nr. 11.
 27. A. Tiki, Vihikute nõuetekohane vormistamine ja eesti keele tase õpilaste vihikuis. «Nõuk. Kool» 1961, nr. 12.
 28. V. Toots, Tänapäeva kiri. Tallinn, 1958.
 29. J. Valgma, Interpunktsoonivead ja nende ravi. Eesti keele õpetamise metoodika küsimusi II. Tallinn, 1960.
 30. J. Valgma, Kirjavahemärgid. Töövihik VII klassile. Tallinn, 1961.
 31. J. Valgma, Süntaktilised tabelid. Tallinn, 1961.
 32. E. Vääri, Mõtteid ülikooli sisseastujate kirjandeid lugedes. «Nõuk. Õpetaja» 1957, nr. 7.
 33. A. Öunapuu, Emakeele õpetamisest ja grammatikatest meil. «Kasvatus» 1922, nr. 3.
-

SISUKORD

I. Kuidas seni on interpunktsiooni õpetatud	3
II. Interpunktsioonivead	4
III. Eksperiment	6
IV. Interpunktsiooni meetodika piirjooned	16
1. Mõned järeldused eelnevast	16
2. Interpunktsiooni koht ja ülesanded üldhardusliku kooli keeleõpetuse programmis	17
3. Interpunktsiooni eduka õpetamise eeldused	19
4. Interpunktsiooni käsitlemine tervikuna	22
Kasutatud kirjandus	28

Trükivigu:

On trükitud	Peab olema
lk. 9 4. rida ülalt — eksamivõimaluste	eksimisvõimaluste
lk. 13 23. „ alt — Mihki	Mihkli
lk. 16 10. „ ülalt — hinnangu	hinnangu

ВОПРОСЫ МЕТОДИКИ ПО ОБУЧЕНИЮ
ПУНКТУАЦИИ.

Составитель: И. Валгма.

На эстонском языке.

*

Toimetaja K. Leht

Ladumisele antud 13. I 1964. Trükkimisele
antud 13. III 1964. Paber 54×84, 1/16. Trü-
kipoognaid 2. Tingtrükipoognaid 1,64.
Trükiarv 1000. MB-09853. Tellimise nr. 149.
Trükikoda «Ühiselu», Tallinn,
Pikk tn. 40/42.

Hind 5 kop.

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00485385 1

5 kop.

A-23592

13